

Министерство просвещения Российской Федерации

Министерство образования Иркутской области

Муниципальное образование Нукутский район

МБОУ Тангутская СОШ

РАССМОТРЕНО:
Руководитель ШМО Детство
 Гергенова Л.И.
Протокол №1
от «29» августа 2023 г.

СОГЛАСОВАНО:
Заместитель директора по УР
 Степанова А.М.
Протокол №1
от «30» августа 2023 г.

Рабочая программа

учебного предмета

«бурятская литература»

для 2 класса начального общего образования

на 2023-2024 учебный год

Составитель: Аюшеева Ольга Осиповна
учитель начальных классов

Пояснительная записка

Юрэнхы хуралсалай эмхи зургаануудта үзэгдэхэ 2-дохи классай «Буряад хэлэн» гэхэн хусэд хуралсалай методическа комплексын (ородоор – УМК) компонентнууд хэрэглэхэдэ хэрэгтэй иимэ гол зүйлнуудтэй:

- 1) Эхин шатада буряад хэлэ үзэхэ программа (Авторнуудын: А.Д. Дармаева, Н.П. Евсеева, А.Т. Татарова, И.В. Ольхеева);
- 2) Хуралсалай ном болон тэрэнэй таһаршагуй хуби болодог шагнаха аудио;
- 3) Ажалай дэбтэр;
- 4) Уншаха ном;
- 5) Багшын ном гу, али методическа дурадхалнууд.

Нэрлэгдэһэн 5 компонент - хубинуудые зохёоһон, согсолборилжо табиһан авторнуудын: Г-Х.Ц. Гунжитова, Р.С. Дылыкова, Б.Д. Цырендоржиева, А.Д. Дармаева, Л.Х. Алсаева, И.П. Атутова, О.М. Барлукова, Л.Е. Боронцова, Л.А. Мантыкова, И.В.Ольхеева, Н.Д. Петинова, В.Г. Танганова, А.Т. Татарова, И.Н. Хамаганова, В.Б. Хартанова гэгшэд болоно.

Эрхуу можын юрэнхы хуралсалай эхин шатада буряад хэлэ үзэхэ программа хэрэгэй нормативна документнууд дээрэ ундэһэлэн зохёогдоһон. Тэдэ документнууд соо юрэнхы хуралсалай эхин шатада буряад хэлэ яажа үзэхэб гэхэн хутэлбэри заршамууд угтэнхэй. Тэдэ хэрэгэй документнууд гэбэл, иимэ: Эхин хуралсалай шатын федеральна гурэнэй хуралсалай стандарт (ФГОС НОО); Юрэнхы хуралсалай эхин шатын хуралсалай жэшээтэ программа (Примерная программа НОО). Нэрлэгдэһэн документнууд соо буряад хэлэ зааха заршамууд, гол зорилгонууд харуулаатай, тиигэхэдэ хуралсалай уедэ хэрэглэгдэжэ байха арга зүйлнуудтэ тусхай эрилтэнууд табяатай.

Буряад хэлэ зааха удха хуралсалай региональна компонент болодог. Тиимэһээ Эрхуу можын Буряад Усть-Ордагай тойрогой захиргаанаар баталагдаһан удха тус программа руу оруулагдаһан байна.

Эрхуу можын Буряад Усть-Ордагай тойрогой хуралсалай эмхи зургаануудта үзэгдэхэ Хуралсалай ном Хуралсалай тусэбэй ёһоор долоон хоногто 2 час үзэгдэхоор зохёогдобо. Тус ном сентябрь нараһаа эхилэн хуралсалда хэрэглэгдэхэ. Тэрэнэй үзэлгэ 68 хэшээлдэ тааруу, тэрэ тоодо гол хэшээлнууд, тиихэдэ уншалгын хэшээлнууд, болон резервнэ хэшээл орохо.

Нуралсалай ном «Үзэгты», «Уншагты», «Шагнагты», «Хоорэгты», «Бэшэгты», «Бодомжологты», «Хоорэлдэгты», «Наадагты», «Даабари дуургэгты», «Гурбалдайн гурбан сэсэн» гэнэн рубрикануудтай.

Рубрика бүхэн буряад хэлэлгэ хугжоохэ талануудаар дадал шадабари олгохо тодорхой зорилгонуудтай байха. Тиихэдэ нуралсалай ном буряад хэлэ узэхэ болон турэл хэлэн дээрээ хэлэхэ дадал болон шадабари олгохо зорилгонуудые бэелуулхэ талаар харилсаха 8 болзоо нухэсэлтэй байха. Нэрлэе:

- Булэг 1. Би. Минии нухэд
- Булэг 2. Минии нургуули
- Булэг 3. Хубсаһан
- Булэг 4. Минии удэр. Сулоо саг
- Булэг 5. Табан хушуун мал
- Булэг 6. Ажал. Мэргэжэл
- Булэг 7. Минии булэ
- Булэг 8. Минии нютаг

Ушоо тиихэдэ Нуралсалай ном аудио хэрэгсэлтэй. Тэрэ аудиогой туруушын зорилго хадаа жэнхэни буряад литературна хэлэлгэ шагнуулжа, ойлгуулжа нургаха. Тэрээн соо харилсаха шарнуудтай нягта холбоотой текстнууд угтэнхэй байха, шулэг болон оньһон, хошоо угэнууд, буряад арадай ёһо заншалһаа баримтанууд байха. Аудиогой текстнууд, тэрэ тоодо хоорэлдоонууд нургуулиин эхин шатын наһатай ухибуудээр, тиихэдэ ундэр наһатай, дунда наһатай хунуудээр уншагдаһан байха.

Энэ хэрэгсэлэй ушоо нэгэ зорилго хадаа хоёрдохи классай нурагшадтай тургэн уншалгын дадал бурилдуулгэ болоно. Аудио соохи зарим текстнуудые хэрэглэн, багша «чтение со звуковым ориентиром» гэжэ арга бэелуулхэдээ, нурагшадтайнгаа уншалгын хараа ургэдхэхэ, бүхэли угэнуудээр тургэн ба удаан аялгануудай уншалга, хашалгануудай уншалга найжаруулха аргатай.

Нуралсалай ном соо нурагшадта хэрэгтэй бэшэлгын болон грамматическа дуримууд угтэнхэй байха. Тэдэ олон бэшэ. Тиихэдэ Гурбалдайн гурбан сэсэн гэжэ рубрика соо буряад арадай ёһо заншал тухай мэдээсэл угтэнхэй. Тэрэ мэдээсэл аудио соошые оруулагдаһан байха.

Ажалай дэбтэр. Энэ компонент болохо зүйл соо олон тоото упражненинууд гу, али даабаринууд угтэнхэй. Ажалай дэбтэр соохи даабаринуудай гол шэглэл хадаа ФГОС-ой эрилтэтэй тааруу – нурагшадта оороо шалгаха болон сэгнэхэ дадал шадабари олгохо (ородоор хэлэбэл, сформировать навыки контрольно-оценочной

самостоятельности). Тиймэнээ ундэнэн даабари – буулгажа бэшэхэ, оороо бэшэхэ даабари болоно. Нурагшадта бэшэһэнээ заатагуй шалгах арга боломжо угтэхэ. Критери гэжэ тухаламжа хэрэгсэл хэрэглэгдэхэ. Туруушын критеринууд угтэнхэй байха. Саашадаа нурагшадта ооһэдтэнь критеринуудые зохёон гаргах арга угтэхэ.

Тэрээнһээ гадна хэлэлгэ хугжоохэ зорилготойгоор бэшэлгын даабаринууд угтэхэ, тэдэнэй тоодо бэшэг бэшэжэ нураха шадабарид онсо анхарал хандуулагдаха болоно.

Ажалай дэбтэр соо лексическэ дадал, тийгэхэдэ зарим грамматическа дадал олгохо тодорхой зорилготой даабаринууд бии.

Уншаха ном соо очеркнүүд, тийхэдэ хуугэдтэ бэшэдэг уран зохёолшодой бүтээлнүүд оронхой. Тус зохёолнүүд ухибуудэй наһанда тааруулагдаһан, тиймэнээ хэмжээн багахан. Уншаха болон уншаһан тухайгаа хоорэхэ, хэлэхэ дадал хугжоохэ тодорхой зорилгонуудтай. Тус зохёолнүүд уншаха хэшээлнүүдтэ, тийхэдэ оороо уншаха ажаябуулгалда хэрэглэгдэхэ. Эхин нурулсалай шатын ФГОС-оор «Смысловое чтение» гэхэн эрилтэтэй тааруу байха. Ямар шэглэлнүүдтэйб гэхэдэ, иимэнууд:

- текст соо юун тухай хэлэгдэһые ойлгохо;
- текстын гол сэдэб элируулхэ;
- текст соохи хоорэгшэ хэн бэ гэжэ ойлгохо, элируулхэ;
- текст соо болоһон үйлэ хэрэгүүдые гаргах, тэдэнэй һубарил харуулхэ;
- текст соо болоһон үйлэ хэрэгүүдэй хаана, хэзээ, юундэ болоһые тодоруулхэ;
- текст сооһоо хэрэгтэй мэдээсэл гаргах;
- текстын геройнуудые зураглаха;
- текстын геройнуудай үйлэ хэрэгтэ оорын сэгнэлтэ угэхэ;
- текстын мэдээсэл бэшэгтэй тухэлһоонь таблицын тухэлтэй болгохо.

Уншалгын дадал бурилдуулхэдээ, иимэ гол заршамуудые баримталхада шухала:

1. Туруушын уншалга – хадун абалга (восприятие) – заатагуй ухибуунэй, оорын байха. Олон ондоо арга хэрэглэхэдэ болоно: аман соогоо уншагты, шэхээ хаагаад, шангаар уншагты, багшын жэшээтэ уншалга дахаад уншагты г.м.

2. Тургэн уншалгын дадал бурилдуулгэ. Текстын мурнуудые даража бэшээд, саг зуура харуулжа уншуулх, угэнуудэйн тоо удаа дараалан нэмэхэ (Нанагты: Федоренко-Пальченко гэжэ технологи).

3. Даабаригуй уншалга байдагуй. Уншалгын янза бүхэнэй урда тээ заатагуй асуудал табиха. Тийхэдээ, тэрэнээ самбар дээрэ дарамал үзэгоор бэшээ наатнай ехэ һайнда тоологдохо.

4. Үгэнуудэй удха ойлгуулхадаа, тэрэ угэнуудэе текст соохи байрадань уншуулха, ондоо угэнуудтэй холбуулха.

5. Зурагай байбалнь, зурагтай текстын удха тааруулха, ямар хуби зурагланаб гэжэ олуулха, уншуулха, хооруулхэ.

6. Уншанаһанай удхаар зураг зуруулха. Текстын угэнуудые оорын угэ болгуулжа хургаха. Зурагаарнь хооруулхэ.

7. Текстын удхада оньһон угэ, таабари г.м. тааруулха. Шэлэһэн баримтыень хэлуулхэ.

Методическа дурадхалнууд гу, али Багшын ном соо 2-дохи класста узэгдэхэ «Буряад хэлэн» гэхэн УМК-гай тобшо тодорхойлол, гол зорилгонууд, удха харуулаатай. Тэрээн соо буряад хэлэ узэхэ тусэблэл, хэшээлнуудые эмхидхэхэ жэшээтэ дурадхал-заабаринууд угтэнхэй.

«Буряад хэлэн 2 класс» гэхэн УМК-гай тодорхойлол

1. Юрэнхы хуралсалай эхин шатын хуралсалай ФГОС-ой болон Эхин шатын хуралсалай жэшээтэ программын эрилтэнуудтэ тааруу, эхин хургуулида буряад хэлэ зааха багшанарай болон педагогуудай экспертизэ гараһан, Эрхуу можын эрдэм хуралсалай яаманай зубшоолтэй.

2. Эхин хургуулида буряад хэлэ зааха болон эхин хургуулида ондоо предметуудые зааха номуудые зохёоходо олгогдоһон дуй дуршэл дээрэ үндэһэлэнхэй.

3. Грамматическа бэшэ, харин харилсаха гол шэглэлтэй. Тиимэһээ аналитическэ бэшэ, харин синтетическэ гол заршамтай. Харилсажа хургаха гол эшэтэй, текстһээ эхитэй, тэрэ текстын удхаар олон ондоо харилсаха болзоо ушар зохёолгоотой, тэрэл текст хэлэхэ, хоорэхэдэ эталон боложо угэхэ аргатай.

4. Хоёрдохи классай хурагшын наһанай хэмжээндэ тааруу гу, али тааруулагдан абтаһан удхатай, тиихэдэ буряад арадай соёл, ёһо заншал, туухэһээ баримтануудтай, хугжоохэ, тэрэ тоодо проектнэ даабаринуудтай. Даабаринуудые дуургэхэдэ, хурагшад олон ондоо хэрэгсэл хэрэглэхэ аргатай.

5. Үхибуудэй ажабайдалда ушаржа байдаг, үнэхоороо дайралдадаг харилсаха болзоо ушарнуудтай. Тэдэ болзоо ушарнууд хурагшадтай нэгэ наһатай персонаж-ухибуудэй, тэдэнэй нухэд болон эжы абанарай ажабайдалтай тааруу.

6. Харилсаха ушарнууд хумуужуулхэ болон хугжоохэ арга боломжонуудтай.

7. Тус УМК зохёолгодо булэг багшанар хабаадаһан. Тэдэ Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ Буряадай гурэнэй ехэ һургуулийн Зуун зугэй дээдэ һургуулийн буряад хэлэн болон тэрэниие зааха онол аргын тэнхимэй доцентнууд болохо Г-Х.Ц. Гунжитова, Р.С. Дылыкова, Б.Д. Цырендоржиевагай, тиихэдэ Эрхуу можын Нуралсал дээшэлуулхэ дээдэ һургуулийн этнорегиональна һуралсалай тэнхиме даагша А.Д. Дармаевагай ударидалга доро зохёогдоо. Таблица соо ямар багшанар ямар булэгэй зохёолгодо хабаадааб, тэдэ һуралсалай ямар эмхи зургаанайб гэхэн мэдээсэл угтэнэ.

2-дохи класста Буряад хэлэ зааха гол зорилго

Турэл буряад хэлэн дээрэнь ухибууды тэдэнэй наһанай хэмжээндэ тааруугаар харилсуулжа хургахадаа, шагнаха, хэлэхэ, уншаха, бэшэхэ дадал болон шадабаритай болгохо гээшэ гол зорилго болоно.

Энэ гол зорилго тодорхой зорилгонуудаар бэелүүлэгдэнэ. Тэдэниие нэрлэбэл, иимэнууд:

1) эхин хургуулида хурадаг ухибуудэй арга боломжо болон эрилтэдэ тааруугаар аман болон бэшэгэй хэлэлгыень бурилдуулхэ;

2) ном, дэбтэр, уншаха номой удхаар эхин хургуулида хурадаг ухибууды ооһэдынь наһанай ухибуудэй ажабайдалтай, турэл арадайнь ёһо заншал, соёл, туухэ, буряад уран зохёолшодой бүтээлнуудтэй танилсуулха, турэл буряад хэлэндэнь тусхай хандаса хумуужуулхэ;

3) буряад хэлэ зааха уедоо, эхин хургуулида хурадаг ухибуудэй хэлэхэ, ухаан бодолоо гуйлгэхэ, оршон тойрониие шудалха шадабари, тиихэдэ тэдэнэй юрэнхылэгдэһэн (ородоор, универсальные) хуралсалай шадабари найжаруулха, хугжоохэ;

4) турэл буряад хэлээ шудалха, ойлгохо, тэрээн дээрээ харилсаха дура, хусэл туруулэн хугжоохэ;

5) буряад хэлэ зааха уедоо олон ондоо арга боломжо хэрэглэн, эхин хургуулида хурадаг ухибууды хайн хунууд болгон хумуужуулхэ.

Хэлэгдэһые тодорхойлоё.

Буряад хэлэ үзэхэдэ олгогдоһон хуралсалай дунгуудтэ доро харуулаатай гол эрилтэнууд табигдаха. Саашадаа эдэ эрилтэнууд удха үзэхэ гол зорилго болон тодорхо. Булэг үзэхын урда тээ багша бухэн ямар удха узуулхэбиб? Тиихэдээ юундэ хургаха ёһотой болонобиб? Нурагшадни ямар шадабаритай болохоб? Хэды угэ хэрэглэн харилсахаб? – иимэ асуудалнуудта харюу угэхэ болоно.

Үхибуудни ядаралдангуйгоор юун тухай хоорэжэ, хоорэлдэжэ, шагнаад ойлгожо, бэшэжэ, тиин уншажа шадаха болохоб гэжэ ойлгохо болоно. Тиимэһээ булэг узэлгын удаа нурагшадаа хооруулхэ, тэрэ хоорооень бэшуулхэ, зуруулха, турэлхидэйн урда уран гоёор уншуулха, шагнуулаад ойлгоһыень элируулхэ г.м. оорын шалгалта хэхэ аргатай.

Гурбан булэг эрилтэнууд байха: предметнэ (буряд хэлэнэй удхада тааруу), метапредметнэ (эхин хургуулида узэгдэдэг олон ондоо предметуудэй узэлгэдэ нэгэл адли шадабаринуудые – сасуулха, зэргэсуулхэ, удаа дараалан табиха, бодомжолхо, хубааха, сэгнэхэ, баталха, зураглаха, хэрэглэхэ, ажалайнгаа тусэб табиха г.м. – юрэнхылэгдэһэн шадабаринуудые буряд хэлэ узэлгын уедэ бурилдуулхэ гэһэн удхатай), личностнэ (харилсажа хургаха, предметэй туһаар хумуужуулхэ, олоһон шадабаринуудыень ухибуунэй онһон болгохо).

Булэгуудые узэхэдэ юрэнхылэгдэһэн эрилтэ тиин зорилгонууд табигдаха. Тэдэнэй гол хараае эндэ харуулая.

Предметнэ. Би. Минии нухэд, Минии хургуули, Хубсаһан, Табан хушуун мал, Минии удэр. Сулоо саг, Ажал. Мэргэжэл, Минии булэ, Минии нютаг гэһэн булэгууд соо хараалаатай харилсаха ушар болзоонуудаар хооруулжэ, шагнуулжа, уншуулжа, бэшуулжэ хургаха.

Хэлэхэ дадал бурилдуулэлгэ: Булэг бухэнэй урда тээ хэлэхэдэ хэрэглэгдэхэ хэбуудэй жэшээ болон хэлэлгэдэ хэрэглэгдэхэ угэнуудэй минимум угтэнхэй байха.

Аман хэлэлгэдэ табигдаха эрилтэнууд: Хэлэхэ модельнуудые ойлгожо абаад, тэдэнээ хэрэглэн, эгээ олон 40-оод угэтэй текст хэлэхэ. Хэлэхэдээ логико баримталха, тургэн ба удаан аялгануудые, хатуу ба зоолэн хашалгануудые зуб угуулэн хэлэхэ.

Шагнаха дадалда эрилтэнууд: Багахан 30–35 угэтэй текст шагнаад ойлгохо. Табигдаһан асуудалда харюусаха, даабари дуургэхэ.

Уншаха дадалда эрилтэнууд: Бэшээтэй текст уелэн уншалгаһаа бухэли угэнуудтэ орон уншаха. Уншахадаа, тургэн ба удаан аялгануудые, хатуу ба зоолэн хашалгануудые зуб уншаха. Минута соо 30–50 угэ уншаха. Уншаһанаа ойлгохо, асуудалнуудта харюусаха, даабаринуудые дуургэхэ.

Бэшэхэ дадалда эрилтэнууд: Буулгажа бэшэжэ нураха, бэшэхэдээ аялган ба хашалган узэгуудые гээхэгуй, тургэн ба удаан аялгануудые зуб буулгаха, мэдуулэлнуудые зубоор бэшэхэ.

Метапредметнэ: Нурагша бухэндэ оорынгоо уншалга, шагналга, аман хэлэлгэ, бэшэлгэ шалгаха дадал, мэдэхэ юумэн дээрээ шэнэ

юумэ ойлгоһоноо / шадабари нэмэн олоһоноо мэдэрхэ, дадал шадабарияа даабари дуургэхэдээ хэрэглэхэ дадал олгогдохо. Гадна булэглэжэ, сасуулжа, шалгажа, дун гаргажа хураха.

Личностнэ: Нурагшад ном соо дурадхагдаһан харилсаанай ушарнуудаар хоорэлдэхэ, хоорэхэ, уншаха, шагнаха, бэшэхэ дадалтай болохо. Хоорондоо турэл хэлэн дээрээ харилсажа хураха. Нурагшад даабари дуургэнэйнгээ хуулээр зуб гу, али буруу хэһэнээ, хэр зэргэ ойлгоһоноо элируулхэ, мэдэсээ шалгаха, багшатаяа болон нухэдтээ дун гаргаха шадабаритай болохо.

«Буряад хэлэн» гэнэн ном, Ажалай дэбтэр, Уншаха ном соохи сэдэбуудыг хурагшадтай үзэхэ, танилсуулха, харилсаха ушарнуудаар тэдэнэй хэлэлгэ хугжоохэ тусэблэл

№	Темэнууд	Хараалагдаһан саг
Бүлэг 1. Би. Минии нухэд		
1.	Лагерьта танилсалга	1
2.	Баяр лагерьяан бэшэг бэшэнэ	1
3.	Нухэдэйм дуратай гэрэй амитад	1
4.	Уншалгын хэшээл	1
Бүлэг 2. Минии хургуули		
1.	Алтана хургуулида оробо	1
2.	Байгал тухай хэшээл	1
3.	Алтанын хургуули	1
4.	Ном – минии нухэр	1
5.	Уншалгын хэшээл	1
Бүлэг 3. Хубсаһан		
1.	Хубсаһанай дэлгууртэ	1
2.	Шинии самса ямар унгэтэйб?	1
3.	Саяанын буряад дэгэл	1
4.	Этнографическа музейдэ	1
5.	Уншалгын хэшээл	1

Бүлэг 4. Миний удэр. Сулоо саг		
1.	Баярай удэр	1
2.	Бадмын сулоо саг	1
3.	Баяр морин хуураар наадажа хурана	1
4.	Бардам барилдаанай секцидэ ябадаг	1
5.	Уншалгын хэшээл	1
Бүлэг 5. Табан хушуун мал		
1.	Нурагшатай проект	1
2.	Морин эрдэни. Сэсэгмаагай мал ямар бэ?	1
3.	Табан хушуун малай нэгэн – хонин	1
4.	Табан хушуун малай амиатад болохо тэмээн ба унээн	1
5.	Уншалгын хэшээл	1
Бүлэг 6. Ажал. Мэргэжэл		
1.	Тамирай гэртэхинэй ажал	1
2.	Журналистын хоорэлдоон	1
3.	Эжын туһалагша	1
4.	Миний абга – жолоошон	1
5.	Уншалгын хэшээл	1
Бүлэг 7. Миний бүлэ		
1.	Эбтэй бүлэ	1
2.	Үбгэн абын харуулхан заншал	1
3.	Дариимын түрэнэн удэр	1
4.	Уншалгын хэшээл	1
Бүлэг 8. Миний нютаг		
1.	Амиатад тоонтотой гу?	1
2.	Бардамай тоонто	1
3.	Улаан-Үдэ хото	1
4.	Уншалгын хэшээл	1
	ДҮН	36

Учебно – методическое обеспечение

1. Буряад хэлэн. 2 класс : Юрэнхы һуралсалай эмхи зургаануудта хэрэглэгдэхэ ном. – Улаан-Үдэ : «Бэлиг» туб, 2020. – 152 х.
2. Буряад хэлэн. 2 класс : Юрэнхы һуралсалай эмхи зургаануудта хэрэглэгдэхэ ажалай дэбтэр. – Улаан-Үдэ : «Бэлиг» туб, 2020. – 48 х.
3. Буряад хэлэн. Уншаха ном. 2 класс : Юрэнхы һуралсалай эмхи зургаануудта хэрэглэгдэхэ уншаха ном. – Улаан-Үдэ : «Бэлиг» туб, 2020. – 48 х.

